

Kulturdepartementet
Enheten för konstarterna
Sofi Knutas
08-405 3161

Betänkandet Konstnär - oavsett villkor? (SOU 2018:23)

Remissinstanser

- 1 Riksrevisionen
- 2 Försäkringskassan
- 3 Inspektionen för socialförsäkringen
- 4 Pensionsmyndigheten
- 5 Arbetsgivarverket
- 6 Skatteverket
- 7 Kronofogdemyndigheten
- 8 Myndigheten för yrkeshögskolan
- 9 Centrala studiestödsnämnden (CSN)
- 10 Beckmans designhögskola
- 11 Högskolan för design och konsthantverk (HDK)
- 12 Handelshögskolan Stockholm (Stockholm School of Economics)
- 13 Södertörn högskola, Institutionen för kultur och lärande
- 14 Patent- och registreringsverket

- 15 Tillväxtverket
- 16 Tillväxtanalys
- 17 Statens kulturråd
- 18 Myndigheten för kulturanalys
- 19 Konstnärsnämnden
- 20 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
- 21 Statens konstråd
- 22 Nämnden för hemslöjdsfrågor
- 23 Riksarkivet
- 24 Riksantikvarieämbetet
- 25 Moderna museet
- 26 Statens centrum för arkitektur och design
- 27 Statens musikverk
- 28 Statens medieråd
- 29 Göteborgs universitet
- 30 Högskolan i Borås
- 31 Kammarkollegiet
- 32 Konstfack
- 33 Kungl. Konsthögskolan
- 34 Lunds universitet
- 35 Luleå tekniska universitet

- 36 Myndigheten för delaktighet
- 37 Myndigheten för tillgängliga medier
- 38 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)
- 39 Statskontoret
- 40 Stockholms konstnärliga högskola
- 41 Svenska institutet
- 42 Umeå universitet
- 43 Universitetskanslersämbetet
- 44 Universitets- och högskolerådet
- 45 Arbetsförmedlingen
- 46 Upphandlingsmyndigheten
- 47 Stiftelsen Arbetets museum
- 48 Sveriges Radio AB
- 49 Sveriges Television AB
- 50 Blekinge läns landsting
- 51 Dalarnas läns landsting
- 52 Gävleborgs läns landsting
- 53 Hallands läns landsting
- 54 Jämtlands läns landsting
- 55 Jönköping läns landsting
- 56 Kalmar läns landsting

- 57 Kronoberg läns landsting
- 58 Landstinget Sörmland
- 59 Norrbottens läns landsting
- 60 Skåne läns landsting
- 61 Stockholms läns landsting
- 62 Södermanlands läns landsting
- 63 Uppsala läns landsting
- 64 Värmlands läns landsting
- 65 Västerbottens län
- 66 Västernorrlands läns landsting
- 67 Västmanlands läns landsting
- 68 Västra Götalands läns landsting
- 69 Örebro läns landsting
- 70 Östergötlands läns landsting
- 71 Arvidsjaur kommun
- 72 Avesta kommun
- 73 Bollnäs kommun
- 74 Botkyrka kommun
- 75 Göteborgs kommun
- 76 Habo kommun
- 77 Hjo kommun

- 78 Jokkmokks kommun
- 79 Kristinehamns kommun
- 80 Linköpings kommun
- 81 Luleå kommun
- 82 Malmö kommun
- 83 Mörbylånga kommun
- 84 Norbergs kommun
- 85 Piteå kommun
- 86 Skara kommun
- 87 Stockholms kommun
- 88 Storumans kommun
- 89 Tibro kommun
- 90 Umeå kommun
- 91 Upplands Väsby kommun
- 92 Vallentuna kommun
- 93 Vara kommun
- 94 Vellinge kommun
- 95 Västerås kommun
- 96 Ånge kommun
- 97 Åre kommun
- 98 Örebro kommun

- 99 Östersund kommun
- 100 Kulturhuset Stadsteatern
- 101 ALMA
- 102 ALMI
- 103 Artplattform AB
- 104 BD Pop
- 105 Bildupphovsrätt i Sverige
- 106 Borås konstmuseum
- 107 Centrum för dramatik
- 108 Cirkus Cirkör
- 109 Copyswede
- 110 Dansalliansen
- 111 Danscentrum
- 112 Dansens Hus
- 113 Dansnät i Sverige
- 114 Dramatikerförbundet
- 115 Fanzingo
- 116 Folkbildningsrådet
- 117 Folkets Hus och Parker
- 118 Fotografiska
- 119 Föreningen Handarbetets vänner

- 120 Föreningen svenska tecknare
- 121 Föreningen svenska tonsättare
- 122 Föreningen Sveriges Jazzmusiker
- 123 Företagarna
- 124 Författarcentrum
- 125 Galleriförbundet
- 126 Gerlesborgsskolan Stockholm
- 127 Giron Sami teahter
- 128 Hemslöjdens förbundskansli
- 129 Ifpi
- 130 Intercult
- 131 Internationella Handelskammaren
- 132 Invest in Skåne
- 133 Kalmar konstmuseum
- 134 KC huvudstyrelse
- 135 Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS)
- 136 Konstfrämjandet
- 137 Konsthallen Marabouparken
- 138 Konstnärsförbundet Alliansen (KFA)
- 139 Konstpool AB
- 140 Konstnärernas kollektivverkstäder

- 141 Konstnärernas riksorganisation (KRO)
- 142 Kungl. Akademin, för de fria konsterna
- 143 Kungl. Musikaliska akademien
- 144 Kungl. Vitterhetsakademien
- 145 Livemusik i Sverige
- 146 Läns museernas samarbetsråd
- 147 Länsteatrarnas samarbetsråd
- 148 Musikarrangörer i samverkan (MAIS)
- 149 Manegen
- 150 Musik- och Kulturföreningarnas Samarbetsorganisation (MoKS)
- 151 Musikcentrum Riks
- 152 Musikerförbundet
- 153 Musikförläggarna
- 154 Musikmakarna
- 155 Musikalliansen
- 156 Mångkulturellt centrum
- 157 Nya konstnärsklubben
- 158 Nyckelviksskolan
- 159 Oberoende filmares förbund
- 160 RATS Teater
- 161 Regelrådet

- 162 Regionalmusik i Sverige
- 163 Regionteater Väst
- 164 Riksförbundet Sveriges museer
- 165 Riksförbundet unga musikanter
- 166 Riksteatern
- 167 Sametinget
- 168 Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI)
- 169 Selam
- 170 SF Studios
- 171 Sveriges kompositörer och textförfattare (SKAP)
- 172 Sveriges kommuner och landsting (SKL)
- 173 Skådebanan
- 174 Spotify AB
- 175 Stiftelsen Filmform
- 176 Stiftelsen Konsthantverkcentrum
- 177 Stiftelsen Svenska Filminstitutet
- 178 Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)
- 179 Svenska fotografers förbund
- 180 Svenska förläggarföreningen
- 181 Svenska journalistförbundet
- 182 Svenska konstnärsförbundet

- 183 Svenska musikerförbundet
- 184 Svenska oberoende musikproducenter (SOM)
- 185 Svenska Unescorådet
- 186 Svensk form
- 187 Svensk scenkonst
- 188 Svenskt näringsliv
- 189 Sveriges författarfond
- 190 Sveriges författarförbund
- 191 Sveriges kommunikationsbyråer
- 192 Sveriges Konstföreningar
- 193 Sveriges läromedelsförfattares förbund
- 194 Sveriges yrkesmusikerförbund
- 195 Tjänstemännens centralorganisation (TCO)
- 196 Teateralliansen
- 197 Teatercentrum
- 198 Teaterförbundet
- 199 Tillt
- 200 Unionen Medlemservice
- 201 Vinnova
- 202 Visit Sweden
- 203 Yrigo

Remissvaren ska skickas i elektronisk form (bearbetningsbart format, Word) till ku.remissvar@regeringskansliet.se, samt ett exemplar i pappersform. Svaren ska ha kommit in till Kulturdepartementet senast den 31 augusti 2018.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen. Använd gärna samma rubriker och rubriknummer som i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Remissinstanserna kan utan kostnad få ytterligare högst 1 exemplar av promemorian. Exemplaren beställs hos Norstedts Juridik AB kundservice, 106 47 Stockholm. Telefon 08-598 191 90, e-post kundservice@nj.se. Ange vid beställning att exemplaren är avsedda för remissändamål.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Helena Swenzén
Expeditions- och rättschef

Kopia till

Norstedts juridik, 106 47 Stockholm

Konstnär – oavsett villkor?

k

konstnärspolitiska utredningen

BETÄNKANDE

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2018:23

Konstnär – oavsett villkor?

Betänkande av Konstnärspolitiska utredningen

Stockholm 2018

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2018:23

SOU och Ds kan köpas från Norstedts Juridiks kundservice.
Beställningsadress: Norstedts Juridik, Kundservice, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: kundservice@nj.se
Webbadress: www.nj.se/offentligapublikationer

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Norstedts Juridik AB
på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02).

En kort handledning för dem som ska svara på remiss.

Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remisser

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Figur omslag: Kompisar från förr © Karin Mamma Andersson/Bildupphovsrätt 2018

Verket finns i Gymnasiebyn i Luleå. Ridån är utförd på Handarbetets vänner

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2018

ISBN 978-91-38-24778-5

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Kulturdepartementet

Regeringen beslutade den 17 november 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av de statliga insatserna och villkoren för professionellt verksamma konstnärer. Utredaren ska bedöma hur de statliga insatserna bidrar till att nå de kulturpolitiska målen och föreslå eventuella förändringar av insatserna för att anpassa dem till nuvarande förutsättningar och behov.

F.d. statsrådet Ann-Christin Nykvist förordnades den 17 november 2016 som särskild utredare. Utredningen har antagit namnet Konstnärspolitiska utredningen (Ku 2016:04).

Som experter förordnades den 1 februari 2017 departementssekreteraren Niklas Briselius, Kulturdepartementet, departementssekreteraren Sara Karlsson, Utbildningsdepartementet, departementssekreteraren Sofi Knutas, Kulturdepartementet, och kanslirådet Esbjörn Åkesson, Socialdepartementet. Niklas Briselius entledigades fr.o.m. den 8 januari 2018 och i stället förordnades kanslirådet Robert Nilsson, Kulturdepartementet, som expert i utredningen.

Departementsrådet Göran Blomberg anställdes som huvudsekreterare den 22 november 2016, departementssekreteraren Helene Larsson anställdes som sekreterare och kommunikatör i utredningen den 15 februari 2017 och handläggaren Maria Lewenhaupt anställdes som sekreterare den 9 mars 2017. Maria Lewenhaupt sade upp sin anställning och entledigades fr.o.m. den 1 augusti 2017. Juristen och bildkonstnären Anna Eineborg anställdes som sekreterare fr.o.m. den 28 augusti 2017. Kulturdepartementet har givit kanslirådet Claes Eriksson i uppdrag att biträda utredningen fr.o.m. den 22 maj 2017.

Utredningen överlämnar härmed betänkandet *Konstnär – oavsett villkor?* (SOU 2018:23). Utredningens uppdrag är därmed slutfört.

Stockholm i mars 2018

Ann-Christin Nykvist

/Göran Blomberg
Anna Eineborg
Claes Eriksson
Helene Larsson

Innehåll

Sammanfattning	15
1 Författningsförslag.....	31
1.1 Förslag till förordning om statsbidrag till konstnärliga produktionshus för ungdomar.....	31
1.2 Förslag till förordning med ändring i förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.....	35
1.3 Förslag till förordning om statsbidrag till konstnärer.....	37
2 Uppdraget och dess genomförande.....	41
2.1 Utredningens direktiv.....	41
2.2 Arbetets genomförande.....	42
2.2.1 Externa möten med myndigheter och intressenter.....	42
2.2.2 Konsultuppdrag i avgränsade frågor.....	44
2.2.3 Seminarier för fördjupade samtal	44
2.2.4 Krönikor för att bredda bilden av konstnären.....	46
2.3 Utredningens statistiska underlag	46
2.4 Betänkandets disposition.....	47
3 Konstnärerna i samhället.....	49
3.1 Inledning	49
3.2 Konstnärer i äldre tid.....	49
3.3 Den nya tiden	50

3.4	Konsten får nya välgörare under 1800-talet.....	50
3.5	Kultur och bildning blir viktiga under 1900-talet.....	52
3.6	1960-talet: början till en samlad kulturpolitik	54
3.7	Motiv för konstnärspolitik under 1970-talet	54
3.8	Konstnärspolitiken stärks under 1990-talet.....	58
3.9	Millennieskiftet och framåt.....	66
3.10	Summering	70
4	Konstnärsbegreppet	73
4.1	Inledning	73
4.2	Teorier om professioner.....	74
4.3	Grundläggande konstnärliga färdigheter	77
4.3.1	Barnens skapande i förskolan	78
4.3.2	Olika uttrycksformer i grundskolan.....	79
4.3.3	Estetiska ämnen i gymnasieskolan	79
4.3.4	Konstområden i kommunala kulturskolan.....	80
4.4	Utbildning till konstnärliga professioner.....	81
4.4.1	Eftergymnasial yrkesutbildning	81
4.4.2	Konstnärlig högskoleutbildning.....	83
4.4.3	Kungliga konstnärliga akademier	86
4.5	Kulturpolitikens insatser.....	87
4.5.1	Bidrag, stipendier och kollektiva ersättningar.....	87
4.5.2	Individuella ersättningar	89
4.5.3	Kulturinstitutioner och fria grupper.....	90
4.6	Kulturella och kreativa näringar	91
4.7	Arbetsförmedling för konstnärliga arbeten	92
4.8	Medlemskap i yrkesförbund	93
4.9	Summering	95

5	Viktiga samhällsförändringar	99
5.1	Inledning	99
5.2	En hållbar utveckling	99
5.3	Globalisering	102
5.4	Migration	104
5.5	Urbanisering.....	105
5.6	Demografisk utveckling	107
5.7	Digitalisering	110
5.8	Samhällsekonomin	113
5.9	Offentliga utgifter för kultur	114
5.10	Summering	116
6	Samhällsförändringarna och konstnärerna	119
6.1	Inledning	119
6.2	Digitaliseringens övergripande konsekvenser.....	120
6.3	Marknaden för kulturella och kreativa näringar.....	122
6.3.1	Konsten i kärnan av de kulturella och kreativa näringsarna.....	122
6.3.2	Sektorns bidrag till BNP	125
6.3.3	Sektorns varuexport	127
6.3.4	Ramprogrammet Kreativa Europa.....	131
6.4	Arbetsmarknaden för upphovsmän och utövare	134
6.4.1	Konstnärerna i den digitala ekonomin	134
6.4.2	Utvecklingen av kulturella och kreativa näringsar	137
6.4.3	Anställningsformer.....	138
6.4.4	Företagsformer	141
6.4.5	Kombinatörer	144
6.4.6	Uppdragstagare.....	145
6.4.7	Sysselsättningsgrad.....	146
6.4.8	Kvinnor och män på institutionerna	146

6.5	Konstnärliga tekniker och uttryck	147
6.5.1	Traditionella butiker och handel på nätet.....	147
6.5.2	Analoga och digitala konstverk	148
6.5.3	Fysiska och digitala publikmöten	151
6.5.4	Digitala verktyg	153
6.5.5	Ett vidgat konstbegrepp	155
6.6	Kultur i hela landet	159
6.6.1	Regionernas kulturverksamheter	160
6.6.2	Var konstnärerna bor	163
6.6.3	Konstnärliga residens i regionerna.....	165
6.7	Kulturen som samhällsnytta	166
6.7.1	Kultur och regional utveckling.....	166
6.7.2	Kultur och hälsa	167
6.8	Civilsamhället och konstbildning	170
6.8.1	De konstbildande studieförbunden	170
6.8.2	Andra konstbildande aktörer	172
6.8.3	Kritikerfunktionen.....	173
6.9	Internationella utbyten	175
6.9.1	Internationella möten och nätverk.....	175
6.9.2	Internationella konstnärliga residens.....	179
6.9.3	Utvecklingsamarbete och fristäder.....	181
6.10	Hat, hot och trakasserier mot konstnärer.....	182
6.10.1	Konstnärernas utsatthet	183
6.10.2	Insatser till stöd för utsatta konstnärer	186
6.11	Summering	188
7	Konstnärernas bakgrund, utbildning, inkomster och trygghet	193
7.1	Inledning	193
7.2	Bakgrundsfaktorer	194
7.2.1	Föräldrarnas utbildningsnivå.....	194
7.2.2	Konstnärernas utbildningsnivå.....	195
7.2.3	Andelen kvinnor och män	197
7.2.4	Etnisk mångfald	199

7.3	Utbildning och etablering	201
7.3.1	Grundskolan och den kommunala kulturskolan	201
7.3.2	Gymnasieskolan.....	204
7.3.3	De eftergymnasiala och förberedande skolorna.....	206
7.3.4	Högskolan.....	207
7.3.5	Etableringsfasen.....	212
7.4	Konstnärernas inkomster	214
7.4.1	Komplettering av inkomstuppgifter.....	215
7.4.2	Lägre inkomster än andra.....	216
7.4.3	Förvärvsinkomst för olika konstnärsgupper.....	217
7.4.4	Förvärvsinkomst för kvinnor och män	219
7.4.5	Förvärvsinkomst utifrån utländsk respektive svensk bakgrund	221
7.4.6	Gager och hobbyinkomster	222
7.4.7	Inkomst från företagande	223
7.4.8	Inkomster från konstnärlig verksamhet.....	223
7.4.9	Fler kompletteringsjobb	225
7.4.10	Ökade inkomstskillnader	226
7.4.11	Inkomster från offentliga förvärv av bildkonst ...	227
7.4.12	Den privata kulturkonsumtionen	229
7.4.13	Mellanhänder mellan konstnärer och köpare.....	230
7.5	Konstnärernas sociala trygghet m.m.	232
7.5.1	Konstnärerna och socialförsäkringssystemen	232
7.5.2	Konstnärerna och försörjningsstöd.....	240
7.5.3	Konstnärerna och friskvård m.m.....	240
7.5.4	Konstnärerna och arbetsmarknadspolitiken.....	241
7.5.5	Konstnärerna och pensionerna	245
7.5.6	Skatter	248
7.6	Summering	250
8	Nuvarande insatser för konstnärerna.....	255
8.1	Inledning	255
8.2	Nationella mål för kulturpolitiken.....	256
8.3	Bidrag och stipendier för konstnärer.....	257

8.3.1	Ett- och fleråriga bidrag.....	258
8.3.2	Projektbidrag.....	261
8.3.3	Långtidsstipendier.....	263
8.3.4	Inkomstgarantier.....	265
8.3.5	Pensionsbidrag.....	266
8.3.6	Bidrag till internationellt utbyte.....	268
8.3.7	Organisationsbidrag.....	270
8.3.8	Ansökningar och bifallsbeslut.....	271
8.3.9	Priser, andra bidrag och stipendier.....	277
8.4	Ersättning för utfört konstnärligt arbete.....	284
8.4.1	Upphovsrätten.....	285
8.4.2	Offentligrättsliga ersättningar.....	291
8.4.3	MU-avtalet.....	295
8.5	Konstnärspolitiken och socialförsäkringssystemen m.m.....	297
8.5.1	Ett- och fleråriga bidrag och långtidsstipendier..	298
8.5.2	Projektbidrag.....	299
8.5.3	Individuella ersättningar till upphovsmän.....	300
8.5.4	MU-avtalet.....	301
8.5.5	Kommunala ateljéstöd.....	301
8.5.6	Scenkonstallianserna.....	302
8.5.7	Konstnärspolitiska insatser och socialförsäkringssystemen m.m.....	303
8.6	Insatser för att stärka konstnärernas arbetsmarknad.....	303
8.6.1	Centrala scenkonstinstitutioner.....	305
8.6.2	Kultursamverkansmodellen.....	306
8.6.3	Skapande skola.....	308
8.6.4	Radio och tv i allmänhetens tjänst.....	311
8.6.5	Filmproducenter, distributörer och visningsfönster.....	311
8.6.6	Bokbransch, kulturtidskrifter och främjandeorganisationer.....	312
8.6.7	Bildkonstens utställare, verkstäder och kooperativ.....	313
8.6.8	Civilsamhällets konstbildning.....	313
8.6.9	Enprocentregeln.....	315
8.6.10	Lagen om offentlig upphandling.....	317

8.7	Länkar mellan konstnärer och arbetsmarknaden.....	320
8.7.1	Scenkonstallianserna.....	320
8.7.2	Centrumbildningar.....	324
8.7.3	Af Kultur Media.....	327
8.8	Konstnärspolitik i andra länder.....	330
8.8.1	Den norska konstavgiften.....	331
8.8.2	Pensionsgrundande stipendier i Finland.....	332
8.8.3	Särskild socialkassa i Tyskland.....	333
8.8.4	Skattelättnader i Frankrike.....	333
8.9	Myndighetsstrukturen och styrningen.....	333
8.9.1	Instanser som fördelar bidrag och stipendier.....	333
8.9.2	Bedömningsgrupper.....	335
8.9.3	Tillitsbaserad styrning i statsförvaltningen.....	339
8.10	Budgetramar.....	341
8.11	Summering.....	342
9	Utredningens bedömningar och förslag.....	347
9.1	Inledning.....	347
9.2	En ny konstnärspolitik.....	347
9.2.1	Motiv och inriktning.....	348
9.2.2	Konstnärskonceptet.....	351
9.2.3	Åtgärder för att stärka konstnärernas professionella arbete.....	353
9.2.4	Måluppfyllelse.....	355
9.3	De konstnärliga utbildningarna.....	356
9.3.1	Allmänt om utbildningssystemet.....	356
9.3.2	Konstnärliga högskolornas satsningar mot snedrekryteringar.....	359
9.3.3	Kulturskolans ansvar.....	360
9.3.4	Tillgänglighet till konstnärliga utbildningar.....	362
9.3.5	Konstnärliga produktionshus för ungdomar.....	363
9.3.6	Fortbildning för konstnärer.....	367
9.4	Stärkt arbetsmarknad för konstnärer.....	368
9.4.1	Allmänt om arbetsmarknaden för konstnärer.....	369

9.4.2	Digitaliseringens påverkan på konstnärernas yrkesutövande	373
9.4.3	Uppdrag om kulturella och kreativa näringar	379
9.4.4	Svenska projekt i EU:s ramprogram	382
9.4.5	Stärkt arbetsmarknad genom residensprogram...	383
9.4.6	Offentliga inköp av konst.....	388
9.4.7	Konstens behov av mellanhänder.....	393
9.4.8	Administrativt myndighetsstöd för konstnärer ..	402
9.5	Konst i hela landet	404
9.5.1	Konstens betydelse i samhället.....	404
9.5.2	Konstnärens förutsättningar att verka i regionerna	406
9.5.3	Kultursamverkansmodellen.....	410
9.5.4	Kulturarrangörer i hela landet	418
9.5.5	Konstbildningens betydelse	419
9.6	Ersättningar för konstnärligt arbete.....	421
9.6.1	Allmänt om offentligt rättsliga ersättningssystem	421
9.6.2	Offentligt rättsliga ersättningar.....	422
9.6.3	MU-avtalet	425
9.6.4	Upphovsrätten	426
9.7	Nya bidragssystem	429
9.7.1	Konstnär som samlingsbegrepp	430
9.7.2	Bredd, genreöverskridande och flexibilitet.....	431
9.7.3	Konstnärlig kvalitet som tröskel.....	432
9.7.4	Både fysiska och juridiska personer	433
9.7.5	Tre typer av bidrag och stipendier	435
9.7.6	Arbetsstipendier	436
9.7.7	Projektbidrag.....	436
9.7.8	Långtidsstipendier.....	437
9.7.9	Redovisning av bidrag.....	438
9.7.10	En ny fond för stöd till bild- och formkonstnärer	438
9.8	Konstnärernas sociala trygghet m.m.	440
9.8.1	Socialförsäkring och a-kassa.....	440
9.8.2	Vissa skattefrågor	445
9.8.3	Friskvård, arbetsskador och rehabilitering	446

9.9	Konstnärerna och pensionerna	447
9.9.1	Förbättrade pensioner för konstnärer.....	448
9.10	Förvaltningen av konstnärspolitiken	456
9.10.1	Den statliga styrningen	456
9.10.2	Organisationsstruktur.....	459
9.10.3	Bedömningsgrupper	460
9.10.4	Analys och information	461
9.11	Budgetfrågor	462
9.11.1	Konstnärspolitikens budgettram	462
9.11.2	Pris- och löneomräkning.....	464
10	Konsekvenser av förslagen.....	467
10.1	Konsekvenser för konstnärerna	467
10.1.1	Utredningens förslag.....	468
10.1.2	Alternativa lösningar	469
10.1.3	Betydelsefulla samhällsförändringar.....	470
10.1.4	Situationen för olika grupper konstnärer.....	471
10.1.5	Konstnärernas administrativa börda.....	471
10.2	Konsekvenser för staten	472
10.3	Övriga konsekvenser	472
Bilaga		
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2016:93	473

Sammanfattning

I enlighet med sina direktiv har utredningen gjort en kartläggning av de statliga insatserna och villkoren för professionellt verksamma konstnärer. Utifrån denna lämnar utredningen förslag till förändringar och utveckling av konstnärspolitiken.

Konstnärerna i samhället

Inledningsvis beskriver utredningen konstens roll i samhället och hur konstnärsbegreppet används.

Motiven för konstnärspolitiken

Konsten har haft olika uppgifter inom samhället under historiens gång. Utredningen reflekterar över konstnärens historiska betydelse, från antik tid fram till våra dagar. Ett centralt perspektiv har vidare varit att urskilja de successivt framträdande motiven för den statliga konstnärspolitiken med sina tidiga formuleringar i början av 1900-talet fram till i dag. Konsten tjänar både samhälleliga mål och sina egna intressen. Samtidigt som politiken är angelägen att bekräfta betydelsen av konstens egenvärde, har konstens betingelser ändå i hög grad att göra med hur den tjänar olika syften. Den politik för konstnärerna och konsten som växer fram under 1900-talet och fram till i dag har haft ett antal urskiljbara motiv. Utredningen konstaterar att motiven för konstnärspolitiken inte försvinner utan ackumuleras efterhand till en allt bredare motivbild för politiken.

Konstnårsbegreppet

Utredningen beskriver olika aktörers användning av begreppet konstnär och gör en kort teoretisk genomgång av professions- och konstnårsbegreppen. De avgränsningar och benämningar som används inom skol- och utbildningspolitiken, kulturpolitiken, näringspolitiken, arbetsmarknadspolitiken och i de yrkesförbund som finns på området redovisas. Jämförelsen visar att användningen av konstnårsbegreppet skiljer sig åt beroende på syftet med respektive verksamhet.

Det är vanligt hos aktörerna med en uppräkningslista av konstformer och konstnärliga färdigheter, i form av yrken och professioner, för att ringa in och avgränsa insatser riktade mot konstnärer. Det finns också trösklar i form av exempelvis avgifter och inträdesprov. En viktig egenskap hos professionsfält generellt är deras autonomi och rätt att bestämma hur professionellt arbete ska värderas, t.ex. med begrepp som verkshöjd och kvalitet. Ett professionsfält är inte statiskt, utan rådande normer utmanas över tid.

Samhällsförändringarna och konstnärerna

Utredningen gör en genomgång av stora samhällsförändringar som ägt rum under de senaste decennierna. Klimatförändringar, globalisering, migration, urbanisering, de demografiska förändringarna och digitaliseringen lyfts fram som viktiga faktorer som påverkar samhället i stort och därigenom även konstnärerna. Hur samhällsekonomin har utvecklats det senaste decenniet har också stor betydelse. Strävan efter hållbar utveckling kan ses som övergripande för att möta aktuella samhällsutmaningar.

Utredningen konstaterar också att konsten sällan har uppfattats som en integrerad del av samhällsutvecklingen utan tilldelas ofta en plats i periferin. En medvetenhet saknas om hur konst och kultur kan tillföra viktiga värden brett i samhället.

Digitaliseringen

Utredningens kartläggning visar att digitaliseringen är den förändring under senare tid som mest påverkar det konstnärliga yrkesutövandet. Utredningen konstaterar att konsten utgör kärnan i utvecklingen av de kulturella och kreativa näringarna – sektorer som utvecklas starkast i mogna ekonomier och där digitaliseringen är central.

Både produktion och distribution av konst digitaliseras i hög grad. För musik, film och litteratur är detta tydligast. För teater, dans och bildkonst ser utvecklingen delvis annorlunda ut.

Den digitala teknikutvecklingen med VR, AR, 3D m.m. ger konstnärerna nya verktyg och nya möjligheter till digitala konstnärliga uttryck. Tekniken ger även möjlighet att blanda konstnärliga uttrycksmedel. Därmed utmanas också tidigare befästa genrebegrepp och gränsdragningar. Den digitala utvecklingen skapar nya möjligheter för konstnärerna men också nya utmaningar. Med nya affärs- och betalningsmodeller, svårigheter att hävda rättigheter, m.m. är det inte är givet att konstnärerna gynnas ekonomiskt.

Samhällsförändringarna har också inneburit att nya jobb kommit till och att yrkesområden som tidigare varit mer renodlat tekniska har fördjupats konstnärligt.

Digitaliseringen påverkar en arbetsmarknad som redan ändrats radikalt för konstnärerna. De fasta anställningarna har minskat och uppdragen som ofta är i projektform är kortare. Konstnärerna är i dag i allt högre grad s.k. kombinatörer som rör sig i ett gränsland mellan att vara arbetstagare, uppdragstagare och egenföretagare. Det här är tendenser som finns på arbetsmarknaden i stort och man kan säga att konstnärerna som grupp gått före.

Konst i hela landet och internationellt

En ökad medvetenhet har växt fram om betydelsen av kultur som regional och lokal utvecklingsfaktor. Flera aktörer har betonat vikten av var konstnärer lever och verkar spritt i regionerna, inte minst för att konstnärliga berättelser behöver komma från hela landet. Kultursamverkansmodellen omfattar inte konstnärspolitiken, men nya initiativ har tagits av regionerna med konstnärspolitiskt innehåll. T.ex. har konstnärliga residensprogram utvecklats på flera håll, vilket också bidrar till lokal utveckling i samhället och i de organisationer där

residens inrättas. En mängd olika initiativ inom bl.a. filmen, bildkonsten och dansen som tar sin utgångspunkt i befintliga verksamheter växer fram på olika platser. Konsulenterna, som finns över hela landet och inom ett flertal konstområden, är viktiga på sina respektive områden. Folkhögskolorna är en regional resurs för konstnärer, blivande och etablerade, med sina utbildningar inom de flesta konstområdena, sina kulturprogram och som arbetsgivare.

Konstnärerna söker sig framför allt till landets tre största städer, där arbetsmöjligheterna och den kritiska massan inom konstlivet är störst. Samtidigt möter man där en situation med högre levnadsomkostnader och större svårigheter att finna överkomliga arbetslokaler. Utredningen konstaterar att konstnärerna genom digitaliseringen befinner sig på en allt mer global arbetsmarknad, vilket till en del minskar betydelsen av var de geografiskt verkar. Konstnärernas internationella utbyte, t.ex. genom olika slags residens, är viktigt för en konstnärlig utveckling. Det ger också en större bredd i kulturutbudet i Sverige. Genom olika biståndspolitiska insatser kan också kulturens roll för yttrandefrihet och demokratisering främjas. Denna roll kan dessutom förstärkas genom Sveriges stora antal fristäder för konstnärer.

Konstnärernas bakgrund, utbildning, inkomster och trygghet

Utredningen tecknar en bild av hur konstnärens liv gestaltas från uppväxten, skolan, yrkesutbildningen till en konstnärlig profession, etableringen på den konstnärliga marknaden samt konstnärens inkomster från olika typer av källor, inkl. ersättningar, bidrag och stipendier samt av deras sociala trygghet.

Snedrekryteringen

Konstnärerna kommer oftast från hem med välutbildade föräldrar. Det är ungefär lika många kvinnor som män som är verksamma som konstnärer men med stora variationer inom olika konstområden. Över en tioårsperiod har andelen kvinnor ökat, vilket har resulterat i en jämnare balans mellan könen. Personer med utländsk bakgrund är sämre representerade bland konstnärerna än i befolkningen i stort.

Förutsättningar för ett intresse och engagemang för de estetiska ämnena skapas tidigt i en individs liv, ibland redan i förskolan. Under den obligatoriska skolgången får alla elever möjlighet att utveckla sina skapande förmågor i ämnen som t.ex. bild, musik och slöjd. Hur intresset och engagemanget utvecklas kan antas i hög grad bero på individens socioekonomiska bakgrund.

Den snedrekrytering till yrket som blir synlig vid antagningen till de konstnärliga högskolorna grundläggs i unga år. Avgifterna till kulturskolan kan utgöra hinder för att få pröva och utveckla ett konstnärligt utövande och tillgängligheten till den kommunala kulturskolan varierar mellan Sveriges kommuner. I dag studerar inte alla elever i gymnasieskolan estetiska ämnen och en viss social snedrekrytering sker till det estetiska programmet. Efter gymnasieskolan stöter den blivande konstnären på hinder i form av avgiftsbelagda förberedande skolor. Söktrycket till den konstnärliga högskoleutbildningen är stort trots osäkra försörjningsmöjligheter efter avslutad utbildning.

Inkomsterna

Konstnärernas inkomstutveckling under den undersökta tioårsperioden ligger långt under befolkningens inkomstutveckling och avståndet ökar. Många konstnärer har så låga inkomster att de inte kan antas kunna försörja sig på sitt konstnärskap. Samtidigt har en större andel av konstnärerna en högskoleutbildning än befolkningen i övrigt.

Inom de flesta konstområden ligger de kvinnliga konstnärernas lönenivåer under de manliga konstnärerna. På samma sätt ligger lönenivåerna för konstnärer med utländsk bakgrund under lönenivåerna för konstnärer med svenskt ursprung. Dessutom ökar inkomstspridningen inom konstnärgruppen. Digitaliseringen bidrar till lägre ersättningsnivåer och en ökad inkomstkonzentration till ett fåtal konstnärer, speciellt inom musikbranschen.

Konstnärerna har ofta oregelbundna inkomster som kan komma från flera olika håll och vara av olika slag, t.ex. inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet. Det resulterar i stora svårigheter för berörda konstnärer att veta hur stor ersättningen kan bli från socialförsäkringsförmåner som är baserade på den sjukpen-

ningsgrundande inkomsten (SGI). Konstnärer har ett lägre utnyttjande av föräldrapenning, bostadsbidrag och försörjningsstöd än befolkningen i allmänhet, trots att konstnärer har en lägre genomsnittlig inkomst. För konstnärer som har inkomster både från anställning och från näringsverksamhet finns det också svårigheter att beräkna a-kassa.

Konstnärer har i mindre grad en kollektivavtalad tjänstepension än befolkningen som helhet. Detta i kombination med låga inkomster medför risker för mycket låga pensioner.

Nuvarande insatser för konstnärerna

Utredningen beskriver de statliga bidrags- och ersättningssystemen. Vid sidan av de statliga insatserna uppmärksammas även ett stort antal icke-statliga finansieringskällor: kommunala och privata stipendier, akademiernas priser, belöningar och stipendier samt branschernas egna bidrag och stipendier. Organisationer som utgör länkar för konstnärerna till arbetsmarknaden redovisas.

Utredningen har också haft i uppdrag att sätta den svenska konstnärspolitiken i ett internationellt perspektiv. Exempel från Norge, Finland, Tyskland och Frankrike lyfts fram.

Statliga bidrag och stipendier

Det finns ett stort antal statliga ersättnings- och bidragsformer riktade till konstnärer. Gemensamt för dem är att de ska bidra till att de nationella målen för kulturpolitiken kan nås. Utredningen analyserar hur statliga bidrag och stipendier till konstnärer samt ersättning för utfört konstnärligt arbete fördelas utifrån ett antal perspektiv såsom mellan olika konstformer, mellan män och kvinnor, geografiskt, antal, beviljandegrad m.m.

Utredningen gör en närmare beskrivning av hur beslutsprocesserna vid bidragsgivningen ser ut. Samtliga ansvariga instanser har sakkunniga bedömningsgrupper tillsatta på bestämd tid som antingen själva har mandat att besluta om bidrag, eller ger rekommendationer till beslut om bidrag. Frågor om jäv diskuteras.

De berörda aktörerna är överlag nöjda med själva bidrags- och ersättningsmodellen men menar att den är underfinansierad.

Ersättningar för konstnärligt arbete

Om konstnärer ska kunna försörja sig på sitt konstnärskap krävs både att det finns en efterfrågan och att konstnärerna får en skälig ersättning för det arbete de utför. I den första delen kan konstateras att svenskarnas sammanlagda kulturkonsumtion har varit relativt stabil under det senaste decenniet. I den andra delen har upphovsrätten en central betydelse – och i ökad grad genom digitaliseringen. En utmaning är att det på olika sätt har blivit svårare för konstnärerna att hävda sina inkomster. Det lagstiftningsarbete som pågår, nationellt och inom EU, är viktigt för att konstnärerna ska kunna stärka sin ställning.

Till upphovsrätten har även vissa offentlighetsrättsliga ersättningar kopplats. Det gäller bibliotekersättningen till upphovsmän av litterära verk, visningsersättningen till bild- och formkonstnärer samt fonogramersättningen, vilka samtliga bygger på att staten ersätter användningen av konstverk, vid utlåning av litterära verk och musikaler i biblioteken, respektive placering av konstverk i den offentliga miljön. Dessa ersättningar fördelas till en del individuellt, och till en del kollektivt till upphovsmän efter kvalitetsbedömning.

Det s.k. MU-avtalet, medverkans- och utställningsersättning till konstnärer, som tecknats mellan staten och ett antal organisationer på bild- och formområdet har starkt stöd bland intressenterna och har ökat konstnärers ersättning för utfört arbete. Samtidigt finns exempel på att kan det vara svårt att få ersättning för det förberedande arbete som krävs inför en utställning.

Länkarna till arbetsmarknaden

Kulturpolitiska insatser med betydelse för konstnärerna sträcker sig långt utanför den egentliga konstnärspolitiken. Utredningen konstaterar att kulturinstitutioner och andra aktörer som engagerar konstnärer i sin verksamhet har stor betydelse för konstnärerna. Genom dessa aktörers efterfrågan på konstnärliga tjänster skapas en stor del av konstnärernas arbetsmarknad. Det handlar om de centrala och regionala institutionerna inom teater, dans och musik, Skapande skola, public serviceföretagen, förlag, fria grupper, utställare på bild- och formområdet, främjandeorganisationer, musikarrangörer, beställare och inköpare av konst till den offentliga miljön, m.m.

En del av den befintliga konstnärspolitiken är det statliga stödet till de specialiserade centrumbildningarna och de tre scenkonstallianserna. Arbetsförmedlingen Kultur Media, som finansieras över arbetsmarknadspolitiken, har beröringspunkter med centrumbildningarnas och alliansernas verksamhet. Centrumbildningarna, scenkonstallianserna och Af Kultur Media erbjuder också kompetensutveckling av konstnärerna.

Konstbildning och konstförmedling ger viktiga förutsättningar för konstnärers möjligheter att försörja sig på sitt skapande. Till stor del pågår detta arbete inom folkbildningens organisationer och civilsamhällets föreningar med kurser, studiecirklar, utställningar m.m. Förutom att erbjuda konstnärer direkta arbetsmöjligheter ger det människor verktyg att tillägna sig en djupare förståelse av sammanhang kring verk och konstnärskap. Utredningen konstaterar att deltagandet minskar hos flera av aktörerna på bildningsområdet, vilket också kan få till följd att efterfrågan på konstnärligt arbete minskar. Det finns en risk för att det också leder till en minskad förståelse i samhället för konstnärlig verksamhet.

Andra förhållanden som kan leda till begränsningar av konstnärernas arbetsmarknad är ändrade förutsättningar för gallerier, kritiker m.fl. som kan betraktas som både grindvakter och förmedlare. Hot och hat mot konstnärer har blivit allt vanligare och digitaliseringen har också gjort att hot och hat är lättare att uttrycka. En arbetsmiljö med informella nätverk och otrygga anställningar har också gett utrymme för förtryck och allvarliga kränkningar inom just konstområdet, vilket det har vittnats om i #metoo-rörelsen.

Utredningens bedömningar och förslag

Utifrån den redovisade kartläggningen och analysen lämnar utredningen en rad bedömningar och förslag om åtgärder för en ny konstnärspolitik som ska stärka konstnärernas möjligheter att försörja sig på sitt konstnärliga arbete.

En ny konstnärspolitik

Grunden för konstnärspolitiken är erkännandet av den betydelse konsten har för enskilda och för hela samhällets utveckling och vitalitet. Förändringar i omvärlden har lett till att konstnärernas betydelse för samhällsutvecklingen har blivit tydligare. En ny konstnärspolitik ska kännetecknas av följande:

- Konstnärspolitiken ska bidra till att konstens frihet, egenvärde och kvalitet värnas. Den ska bedrivas enligt principen om arm-längds avstånd. Den ska vara öppen för nya konstnärliga uttryck, tolkningar och avgränsningar.
- Konstnärernas kunskaper och erfarenheter ska tas tillvara bättre vid förändring, utveckling och förnyelse i samhället. Det motiverar att ansvar för konstnärernas villkor tas inom flera politikområden.
- Konstnärspolitiken ska medverka till att snedrekryteringen till konstnärliga högskoleutbildningar minskar.
- Konstnärspolitiken ska bidra till att möjligheterna att verka professionellt i hela landet som konstnär förbättras.
- De kulturinstitutioner med offentligt stöd som erbjuder publikmöten och arbetstillfällen för konstnärer ska ses som en integrerad del av konstnärspolitiken.

Minskad snedrekrytering och mer fortbildning

De konstnärliga högskoleutbildningarna hör till de utbildningar inom högskolor som har mest omfattande snedrekrytering. För att komma till rätta med problemet krävs strategiska och långsiktiga insatser. Lärosätena har redan ett stort ansvar för att bredda rekryteringen. Utredningen föreslår att deras insatser förstärks. En åtgärd som bör prövas är att de konstnärliga högskoleutbildningarna i samarbete med lokala aktörer flyttar delar av sina aktiviteter till socioekonomiskt svaga bostadsområden. Lärosätena bör även kunna utveckla distansutbildning i större utsträckning för att öka tillgängligheten till utbildningarna. Förutom lärosätenas ansvar bör Universitetskanslersämbetet få i uppdrag att i samråd med Universitets- och högskolerådet utvärdera berörda universitets och högskolors arbete för att

bredda rekryteringen till konstnärlig högskoleutbildning. Utredningen lyfter också fram vikten av att satsa på Kulturskolan.

För att förbättra förutsättningarna för konstnärernas professionella arbete och försörjning krävs att de konstnärliga utbildningarna kompletteras med fortbildning. Fristående kurser bör erbjudas för att möta behov av och efterfrågan på ett livslångt lärande hos yrkesverksamma konstnärer. Syftet med utbildningarna bör vara att stärka en yrkesmässig utveckling och konstnärernas förutsättningar att leva på sitt konstnärliga arbete.

Nytt statsbidrag till konstnärliga produktionshus för ungdomar

Utredningen föreslår ett nytt statsbidrag för konstnärliga produktionshus för ungdomar, företrädesvis med placering i kommundelar med socioekonomiska utmaningar. Syftet med produktionshusen är att sänka trösklarna till konstnärligt arbete för ungdomar, att ge fler röster plats inom det konstnärliga fältet och att minska snedrekryteringen till de konstnärliga högskolorna. Yrkesverksamma konstnärer bör knytas som mentorer till verksamheten. En ekonomisk ram på 50 miljoner kronor föreslås för det nya statsbidraget fr.o.m. 2020.

Digitaliseringen kräver insatser för konstnärerna

Digitaliseringen är den enskilt största omvärldsförändring som påverkar konstnärernas villkor. Digitaliseringen kräver ett antal åtgärder för att stärka konstnärernas ställning och för att samhälle och individer fullt ut ska kunna ta del av och dra nytta av att konstnärernas skapande.

Utredningen föreslår att regeringen tar fram en samlad strategi för digitaliseringen av den offentligt finansierade kulturen och att ett samordningssekretariat inrättas vid Kulturrådet. Konstnärsnämnden ges i uppdrag att analysera konstnärernas förutsättningar att verka i det nya digitala landskapet och utveckla sin rådgivningsverksamhet avseende det digitala området. Tillväxtverket ges i uppdrag att främja konstnärernas utnyttjande av verkets tjänster som rör digitaliseringen samt att fortsatt utveckla analyser och strategier för att stärka de kulturella och kreativa näringarna. En ekonomisk ram på 100 miljoner kronor föreslås för genomförandet av den nationella strategin och för det digitaliseringsarbete som initieras av myndigheterna.

Stärkt arbetsmarknad genom residensprogram

Utredningen ser möjligheter att inrätta ytterligare residensprogram. Utredningen föreslår att konstnärliga residens inrättas på statliga arbetsplatser. Verksamheten byggs upp successivt med början 2020. För att vara förmedlande länk mellan myndigheterna och konstnärerna föreslås att bolaget Till tillförs 5 miljoner kronor per år.

De internationella residensprogrammen inom Konstnärsnämnden föreslås utvecklas vidare på ytterligare områden. Konstnärsnämnden ska också tillsammans med Sida utveckla nya konstnärliga residens för att stärka en konstnärlig utveckling i Sverige och i biståndsländer. För dessa program föreslår utredningen att Konstnärsnämnden tillförs ytterligare 10 miljoner kronor.

Satsningar på den offentliga konsten

När det offentliga bygger bör motsvarande en procent av byggkostnaderna avsättas för satsningar på offentlig konst. En enprocentregel bör vara flexibel och kunna anpassas till de förutsättningar som råder i enskilda projekt. Utredningen föreslår vidare att det ska framgå av de statliga fastighetsbolagens ägardirektiv att de har ansvar för att avsätta motsvarande en procent av byggkostnaderna till konstnärlig gestaltning.

För att Konstrådet ska kunna hävda enprocentsnivån på konstnärliga satsningar i den offentliga miljön föreslår utredningen att 10 miljoner kronor omfördelas inom Konstrådets anslag för ändamålet 2019 och 2020.

Ny allians för upphovsmän och satsningar på centrumbildningarna

Behovet av mellanhänder mellan konstnärerna och arbetsmarknaden har ökat, inte minst på grund av digitaliseringen. Utredningen föreslår en försöksverksamhet med en allians för upphovsmän efter den modell som finns på teater-, dans- och musikområdena. Ett statsbidrag på 15 miljoner kronor per år föreslås för perioden 2020–2022. Kulturrådet ges i uppdrag att ta fram förslag på den närmare utformningen av alliansen.

De konstnärliga centrumbildningarna bedriver ett viktigt arbete med arbetsförmedling och med kompetensutveckling av sina medlemmar. Genom detta arbete och ett ökat samarbete med landsting och regioner skapas möjligheter för fler konstnärer att bo och verka i hela landet. Centrumbildningarnas arbete bör förstärkas och det statliga anslaget öka med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2020.

Bättre möjligheter för konstnärerna att verka i hela landet

Konsten bidrar till lokal och regional utveckling och har en central roll för sammanhållningen av landet. Att konstnärer bor och verkar på en plats gör att fler perspektiv tillförs lokalsamhället. För att ta vara på de möjligheter konsten ger behöver förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner förbättras.

Kultursamverkansmodellen har lett till en positiv utveckling av regionernas kulturverksamhet och konstnärsperspektivet har börjat utvecklas i kulturplanerna. Utredningen föreslår att den styrande förordningen för modellen ska vara tillitsbaserad, mindre detaljreglerande och ge utrymme för nya konstnärliga uttryck. Resurserna till det professionella kulturlivet och konstnärerna i regionerna ska enligt utredningen förstärkas med 25 miljoner kronor fr.o.m. 2020.

Konstbildning och konstförmedling är viktiga delar av konstnärspolitiken. En utvecklad konstbildning inom civilsamhället stärker långsiktigt förståelsen för och efterfrågan på konstnärers arbete. Det statliga stödet till organisationer och föreningar som verkar på området föreslås öka med 5 miljoner kronor.

Ersättningar för konstnärligt arbete

De offentlighetsrättsliga ersättningsystemen, som syftar till att ge konstnärer betalt för utfört konstnärligt arbete, är viktiga för många konstnärers möjligheter att leva på sitt konstnärskap. Visningsersättningen, inkl. den individuella visningsersättningen (IV), bibliotekersättningen och talboksersättningen, bör finnas kvar i sina grundläggande former. Utlåningen av fonogram har dock minskat kraftigt och därför bör behovet av fonogramersättningen prövas i särskild ordning.

MU-avtalet uppfattas som viktigt för att stärka bild- och formkonstnärers ersättning för utfört arbete i samband med utställningar.

För att understryka avtalets betydelse föreslås fler myndigheter inom museisektorn få i uppdrag att redovisa utbetalda ersättningar enligt avtalet. För att förbättra utställningsarrangörers och främjandeorganisationers möjligheter att följa MU-avtalet ska det befintliga anslaget förstärkas med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2020.

Med digitaliseringen följer nya förutsättningar som innebär att upphovsrättsliga bestämmelser behöver ses över för att stärka konstnärernas ställning och minska risken för obalans mellan förhandlingsparterna. Inom ramen för den pågående översynen av upphovsrättsområdet i EU bör de frågor upphovsmannaorganisationerna lyfter prioriteras. På nationell nivå gäller det bl.a. att möjliggöra privatpersoners delning av skyddade bilder genom de digitala plattformarna.

Ny bidragsmodell och ny fond

De statliga regleringarna av statsbidragen till konstnärerna ska möjliggöra en bred, genreöverskridande och flexibel hantering av bidragen och vara öppna för nya konstnärliga uttryck. Tre bidragstyper ska finnas, nämligen arbetsstipendier, projektbidrag och långtidsstipendier. Inom dessa ramar ska det finnas utrymme för regeringen och för bidragsbeslutande instans att ange mer preciserade ändamål. Begreppet konstnär ska användas i styrdokument och författningar. Även i fortsättningen ska beslut om bidrag och stipendier till konstnärer grundas på bedömning av konstnärlig kvalitet, men även kunna ta hänsyn mottagarens behov av ekonomiska bidrag. Bidrag och stipendier till konstnärer ska kunna lämnas till både individer och grupper samt fysiska och juridiska personer.

Utredningen föreslår att en ny fond inrättas till förmån för bild- och formkonstnärer. Fonden ska finansieras med en konstavgift om högst 5 procent vid andrahandsförsäljning av den bildkonst som inte omfattas av följerrätten. Fondens medel ska administreras av Konstnärsnämnden.

Ökad social trygghet för konstnärerna

Socialförsäkringssystemen är i många avseenden uppbyggda för fast anställda arbetstagare med regelbunden inkomst. Det är förhållanden som sällan gäller för konstnärer.

Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen har lämnat vissa förslag som gynnar konstnärerna men det behövs ytterligare åtgärder för att öka konstnärernas sociala trygghet. Det gäller regler för hur sjukpenningsgrundande inkomst (SGI) tillämpas för enskilda näringsidkare, ekonomisk trygghet vid sjukdom för konstnärer som har stipendier samt hur perioden för långa stipendier kan vara överhoppningsbar för a-kassa.

Vidare bör vissa skattemässiga hinder för konstnärerna undanröjas när det gäller avregistrering av företag, definition av inkomstslag och spridning av inkomst. Det är angeläget att mervärdesskatten är teknikneutral för likvärdiga konstnärliga uttryck inom hela kulturområdet.

Konstnärernas pensioner är överlag låga. Detta är ett problem som kommer att förvärras för de i dag aktiva konstnärerna, eftersom många av dem kommer att sakna tjänstepension. En särskild utredning föreslås få i uppdrag att utreda hur en modell kan utformas som ger samma fördelar som de kollektivavtalade tjänstepensionerna för konstnärer som är verksamma som egenföretagare och/eller har anställningar utan tjänstepension. Ökade inkomster är dock viktigast för den framtida pensionen. Insatser för ett livslångt lärande ska också ingå i utredningsuppdraget. Konstnärsnämnden får i uppdrag att förbättra konstnärernas kunskap om pensionsystemet samt att också göra en utredning om konstnärers friskvård, arbetsskador och rehabilitering.

Statens styrning mer tillitsbaserad

Styrningen av den statliga konstnärspolitiken ska vara på armlängds avstånd och mer tillitsbaserad. Det innebär t.ex. att detaljeringsgraden i regeringens styrning genom de årliga regleringsbrevens ska minska.

Den nuvarande myndighetsstrukturen har vuxit fram successivt och i praktiken finns det i dag överlappningar och omotiverade skillnader i villkoren för bidragsgivningen hos berörda instanser. Utredningen föreslår därför att samverka mellan de bidrags-

givande instanserna ska förstärkas. Konstnärsnämndens uppdrag att bevaka och informera om konstnärernas ekonomiska villkor ska utvecklas. De kvantitativa kartläggningarna ska kompletteras så att inkomster från konstnärliga verksamheter särredovisas.

Ökade resurser

Med utredningens förslag till utveckling av konstnärspolitiken bör dess budgetram öka med 225 miljoner kronor fr.o.m. 2020. De ökade utgifterna finansieras genom omprioriteringar inom utgiftsområde 17. För att säkra att ersättningar och bidrag till konstnärer inte löpande urholkas ska samtliga konstnärspolitiskt relaterade anslag inom utgiftsområde 17 omfattas av statens pris- och löneomräkning. Utredningens förslag till reformram sammanfattas i tabellen nedan.

Tabell 1 Utredningens reformram fr.o.m. 2020, tusental kronor

Ändamål	Behandlas i avsnitt	Kostnad
Digitalisering	9.4.2	100 000
Minskad snedrekrytering		
Konstnärliga produktionshus	9.3.5	50 000
Konstnärer i regionerna	9.5.3	25 000
Konstnärliga residens		
På arbetsplatser	9.4.5	5 000
Internationella	9.4.5	10 000
Förmedling		
Allians för upphovsmän	9.4.7	15 000
Centrumbildningar	9.4.7	10 000
Konstbildning	9.5.5	5 000
Ersättningar		
MU-avtalet	9.6.3	5 000
Summa		225 000